

Researching Racism: helaas vlees noch vis

Jeroen van Andel*

Muzammil Quraishi & Rob Philburn, *Researching racism: A guidebook for academics and professional investigators*. London: Sage, 2015, 164 pagina's, ISBN 978-1-84787-533-4, € 33,95.

Inleiding

Op dit moment lijken onderwerpen als integratie, discriminatie, identiteit en diversiteit meer dan ooit het publieke en politieke discours te beheersen. Of het nu gaat om de Zwarte Piet-discussie, de toenemende tweedeling in het onderwijs, het afschaffen van de term 'allochtoon', treitervloggers, of de worsteling van het establishment met partijen als Denk en Artikel 1, (de aanpak van) discriminatie is en blijft een zeer actueel maatschappelijk en sociaalwetenschappelijk vraagstuk.

Mede daarom is het dan ook te prijzen dat onderzoekers de moeite nemen om een boek te schrijven dat zich richt op het onderzoeken van discriminatie en racisme middels kwalitatieve methodiek. Ik had dan ook hoge verwachtingen van het boek *Researching Racism: A Guidebook for Academics and Professional Investigators*. Met name omdat het boek niet alleen ingaat op methodologie en casestudy's, maar ook een conceptueel kader wil bieden van waaruit onderzoek naar discriminatie kan worden ingezet. Dit is een lovenswaardig streven, want juist in onderzoek naar racisme is conceptuele scherpheid een zeer belangrijk vereiste. Het is dan ook spijtig om vast te stellen dat het boek niet aan de verwachtingen voldoet.

Het boek

Quraishi en Philburn stellen in *Researching Racism* dat hun boek gezien moet worden als een leidraad ('guidebook') en niet als een handboek ('manual'). Hoewel het verschil tussen een *guidebook* en een *manual* op het eerste gezicht verwaarloosbaar lijkt, stellen de auteurs dat het verschil erin zit dat hun boek niet wil voorschrijven maar wil illustreren. Daarbij hanteren zij voor het hele boek drie uitgangspunten: het boek moet helderheid scheppen, middels een samenhangende kijk op en het contextualiseren van het principe van discriminatie en het concept van 'ras'. Daarbij hanteren de auteurs de volgende opbouw: het eerste deel van het boek (hoofdstuk 1, 2 en 3) is conceptueel van aard en richt zich op ras en racisme als principe.

* Jeroen van Andel is als socioloog verbonden aan de Algemene Onderwijsbond. Hij was voorheen als senior onderzoeker werkzaam bij het lectoraat Klantenperspectief in Ondersteuning en Zorg van Hogeschool Windesheim Flevoland. In 2012 promoveerde hij aan de Vrije Universiteit Amsterdam op het proefschrift *Demand-driven education: An educational-sociological investigation*.
E-mail: jvandel@aob.nl.

Het tweede deel van het boek (hoofdstuk 4, 5 en 6) is praktisch van aard en richt zich op racisme als ervaring. Het laatste deel (hoofdstuk 7) richt zich op racisme als onderwerp van toekomstig onderzoek. De auteurs hanteren in alle delen met name het Verenigd Koninkrijk als context.

De eerste drie hoofdstukken richten zich op 'De geschiedenis van ras' (hoofdstuk 1), 'Definiëren en conceptualiseren van racisme' (hoofdstuk 2) en 'Antiracisme: wet- en regelgeving' (hoofdstuk 3). Deze eerste drie hoofdstukken vormen het zogenaamde conceptuele deel van het boek. Dat wil zeggen, het richt zich op het concept 'ras' en het principe van 'racisme'. In dit deel gaan de auteurs beknopt in op de historische wortels van hedendaags (institutioneel) racisme. Daarbij komt onder meer de schaduwkant van de verlichting en de verwetenschappelijking van rassentheorie aan bod, een kijk op rassen en groepen die volgens de auteurs nog steeds doorwerkt in de criminalisering van minderheden in Britse steden. Overigens rekken de auteurs het principe van racisme op tot antisemitisme en islamofobie. Ze staan stil bij mechanismen als vooroordelen, stereotypering, essentialisme, eurocentrisme, institutioneel racisme en *whiteness*. Helaas worden al deze thema's slechts zeer beknopt behandeld. Daarnaast wordt ingegaan op hoe door wet- en regelgeving wordt getracht racisme te beteugelen, op te sporen en strafbaar te stellen. Aan bod komt onder meer het principe van de *hate crime*. Onduidelijk is echter hoe het hoofdstuk over wetgeving precies samenhangt met de rest van het boek en wat het toevoegt. Een groter probleem bij de eerste drie hoofdstukken is echter vooral dat zij de meer ervaren (kwalitatieve) onderzoeker nauwelijks nieuwe of prikkelende inzichten bieden. Dit hoeft geen probleem te zijn, want een boek dat studenten of beginnende onderzoekers conceptuele helderheid kan bieden, is natuurlijk ook van grote waarde. Het probleem is alleen dat het boek ook voor deze groep weinig heeft te bieden. De eerste hoofdstukken geven namelijk op zich interessante (historische) overzichten, maar bieden nauwelijks verdieping of (op het principe van intersectionaliteit na) enige prikkelende theoretische concepten. Een student sociologie of antropologie zal, zelfs als hij pas halverwege zijn studie is, in de eerste hoofdstukken weinig nieuwe of prikkelende theorie lezen.

Het tweede deel van het boek richt zich zoals gezegd op de ervaring van racisme. Daarbij komen aan bod: 'Ras, racisme en het dagelijks leven' (hoofdstuk 4), 'Ras, racisme en kwalitatieve methoden' (hoofdstuk 5) en 'Onderzoek naar racisme: drie casestudy's' (hoofdstuk 6). Hoewel dit deel meer toevoegt dan het eerste meer theoretische deel, zijn ook deze hoofdstukken voor de lezer een aardige beproeving, vooral omdat er in alle hoofdstukken heel erg veel wordt herhaald en teruggekeken. Ook wordt wel erg vaak aangegeven dat iets 'buiten het bereik van het boek valt'. Dat is jammer, want in hoofdstuk 5 en 6 worden voor de (beginnende) onderzoeker enkele goede vuist- en handregels beschreven voor het onderzoek naar discriminatie (hoofdstuk 5) en de beschrijving van drie casestudy's (hoofdstuk 6). Met name de casestudy's zijn interessant. Deze worden echter zeer algemeen beschreven zodat de worstelingen tijdens de fases ontwerp, uitvoering, codering, analyse en rapportage nauwelijks aan bod komen. Juist die worstelingen kunnen zowel beginnende als gevorderde onderzoekers helpen en daarmee grote meerwaarde hebben. Zeker kwalitatief onderzoek naar discriminatie kent vanwege het taboe van het onderwerp, de onveiligheid die ermee gepaard gaat en het vinden van de juiste

respondenten de nodige complexiteit. Het is dan ook jammer dat ook dit deel het boek net niet genoeg biedt om echt van waarde te zijn.

Het laatste deel van het boek betreft 'slechts' één hoofdstuk: 'Conclusie: racisme en duidingen voor de toekomst' (hoofdstuk 7). In dit hoofdstuk wordt zeker een interessant punt gemaakt, namelijk dat de toekomst van kwalitatief onderzoek ligt op het vlak van intersectionaliteit. Dat wil zeggen het combineren van categorieën (bijvoorbeeld geslacht, leeftijd, religie, afkomst, SES, opleiding) in plaats van te focussen op slechts één (bijvoorbeeld etniciteit) of enkele (bijvoorbeeld etniciteit en religie). Dit hoofdstuk is zeker interessant en het had niet misstaan om met een uitweiding over intersectionaliteit het boek te beginnen. Ook voor dit hoofdstuk geldt echter dat er helaas te weinig uitwerking is (het hele hoofdstuk beslaat maar zeven pagina's). En dus biedt ook het laatste deel van het boek kwalitatieve onderzoekers of experts op het gebied van diversiteit te weinig.

En dat is iets wat bij het hele boek blijft terugkomen: het boek biedt van alles net te weinig. Te weinig theoretische scherpte, te weinig diepgang en te weinig praktische casuïstiek en dagelijkse en praktische ervaringen.

Conclusie

Mijn eendoordeel is dat *Researching Racism* geen slecht boek is. De auteurs hebben duidelijk kennis van en affiniteit met het onderwerp. Ook de poging om niet een standaard methodologieboek te schrijven maar een boek dat naast de beschrijving van methoden ook een conceptueel en historisch kader wil bieden, is lovenswaardig. Bovendien blijven racisme, achterstelling, discriminatie en tweedeling belangrijke en hoogst actuele problemen. Boeken die kwalitatieve onderzoekers ondersteunen bij hun onderzoek, zijn en blijven dan ook zeer welkom. *Researching Racism* is echter niet het boek dat een dergelijke aanvulling kan zijn.

De belangrijkste reden daarvoor is dat het boek eigenlijk op elk onderdeel net niet diepgaand genoeg is. Waar het het eerste deel van het boek betreft (de historische en institutionele werking van racisme), kan ik niet anders stellen dan dat er meer te halen valt bij bijvoorbeeld Zygmunt Bauman, Achille Mbembe, Ta-Nehisi Coates en eventueel Slavoj Žižek.¹ Dichter bij huis zijn conceptueel gezien ook Willem Schinkel en Rudi Visker² een stuk prikkelender dan wat Quraishi en Philburn in hun boek bieden.

Naast deze werken kan dan vervolgens worden gezocht naar meer omvattende kwalitatieve methodologieboeken die de onderzoeker helpen een robuust kwalitatief onderzoek naar de werking en ervaring van racisme in te richten en uit te voeren.

Bij een dergelijk exercitie voegt *Researching Racism* te weinig toe om echt van waarde te zijn. Alleen wanneer Quraishi en Philburn hun boek aanzienlijk zouden uitbreiden en zeker conceptueel wat radicaler zouden zijn en meer buiten de lijntjes zouden kleuren, zou dit wel het geval kunnen zijn. Nu is dat niet het geval en blijft het boek over de gehele linie vlees noch vis.

Noten

- 1 Het betreft hier bijvoorbeeld de boeken: *Identity* (Bauman), *Kritiek van de Zwarte Rede* (Mbebe), *Between the world and me* (Coates) en *Pleidooi voor intolerantie* (Zizek).
- 2 Denk hierbij aan bijvoorbeeld *Denken in een tijd van sociale hypochondrie* of het iets toegankelijker *De gedroomde samenleving* (Schinkel) of het al wat oudere maar nog altijd zeer intelligent geschreven *Vreemd gaan en vreemd blijven* (Visker).